

pravili všady a odevšad, kdežkoli za ně stojie v rukojemství buďto listovně neboli ústně...“ Pak teprve spadá statek určitým osobám.²⁰⁾

I ten, kdo obdržel určitý statek odúmrtým právem královským, musí, drže tento statek, platiti dluhy váznoucí na tomto statku. „Také jsou-li na tom statku jací dluhové věnní neb jiní důvodní aneb rukojemství na to, tehdy ti napřed z toho statku mají býti zaplacení a teprv dluh věnný, aneb ten, komuž se ten statek dá, má ty dluhy podstúpiti... Ale lépe jest, při uvazování toho statku to opatřiti, aby věděl, več se váže, dostane-li na dluhy čili nedostane, aby svého potom nedodával k tomu.“²⁴⁾ V poslední větě jest opět viděti další stupeň vývoje: Kniha Tovačovská neobsahuje ještě předpisu, že uvázavší se musí dodávati ze svého majetku na dluhy váznoucí na odúmrtí.²²⁾ R. 1520 také nalezeno na Moravě, že zemřel-li pohnaný, mají odpovídai nápadníci, jakoby oni pohnání byli a neprospívá tu ani obrana poručníků a strýců odvolávajících se na sirotčí léta.²³⁾

Doplňk.

§ 13. Změny dědického práva podle Obnoveného zřízení.

Obnovené zřízení, které mocně zasáhlo ve vývoj veřejného práva českého, změnilo i základy našeho práva soukromého.¹⁾ Obnoveným zřízením uskutečnila se, byť ne úplně, recepse římského práva u nás. A tak O. zř. zrušilo také nedíl starého našeho práva a pro majetkové společenství rodinné zavedlo nový pojem společenství statků, zakládající se na pojmu římského spoluvlastnictví.

Žití šlechtických rodin na nerozděleném majetku O. zř. nezrušuje. Staví je na jiný základ. Je to patrno z čl. P. 2. Článek tento vytýká pojem starého nedílu a připojuje: „protož dotčenou moc takových společenství (nikoli samo společenství), jenž v nedílných statcích zůstávají, tímto Naším Zřízením dokonce vyzdvihovati, rušiti a zase naproti nařizovati a tomu milostivě chťiti ráčíme, co se dědictví dotýče, aby se v tom veyš oznámeného o nápadích řádu a ne takového společenství jako nějaké obzvláštní k nápadu příčiny šetřilo; tak aby jeden každý, což jest (krom statku nedílného) zeyskal, toho sobě zanechal a do dílu klásti povinnen nebyl a vůle své o tom jako i o díle svém, v statku nedílném jemu

²⁰⁾ R. t. t. II, 230, A 15;

²¹⁾ Kniha Drnovská str. 70, srov. str. 74: při poručnicích: Neb druhdy jest více dluhů, než ten statek stačiti může. I protož sluší s rozumem přijíti, aby svého nedodával, ujmúc to k své ruce; a neškodí, se poraditi s lidmi, kteříž právóm rozumí.

²²⁾ Kniha Tovačovská 157;

²³⁾ Ač XI, 331;

¹⁾ o změnách dědického práva jedná C z y h l a r z. I. c. 126 násl. a K a p r a s, Majetkové právo, 80 násl.

náležejším, řídití a kšaftovati mohl.“ V tomto článku zrušuje se pravidlo, že nedílní nastupují před oddělenými, kteréž bylo v platnosti až do O. zř. A za druhé: mění se povaha společenství statků: každý může volně disponovati svým dílem. A proto se praví v čl. P. 3, že „slovo společenství, kdež se v tomto Zřízení zemském najde, podle dotčeného vysvětlení, a nic jináč rozuměti... se má.“

Obnovené zřízení určujíc nový řád posloupnosti, často mluví také o nedílných a nedílnosti (zvl. čl. O 32), ale není to nedíl starého našeho práva. To je patrné také z toho, že otec podle O. zř. stává se vlastníkem rodinného majetku a je povinen zachovati dětem jen povinný díl, o ostatním majetku může volně pořizovati (čl. O 21).

Hledáme-li příčinu, proč O. zř. zasáhlo právě v tento obor soukromého práva, musíme ovšem především ji hledati ve skutečnosti. že cizácká šlechta, řídící se recipovaným právem římským zmocnila se statků českých stavů. Nová šlechta nerozuměla starému našemu právu a proto absolutní mocí ruší císař staré základy našeho práva.²⁾ Ale musíme přihlédnouti také ku celkovému vývoji rodinného nedílu českého a ku vlivu, jaký mělo na O. zř. naše právo městské, které také uznáno za subsidiární v samém O. zř.

V následujících úvahách podáme pouze stručně nejhlavnější změny dědického našeho práva podle O. zř. a pokud se týče také podle Deklaratorií a Novell.

Obnovené zřízení uznává podle římského práva za první dělační důvod testament, kšaft.³⁾ Teprve na druhém místě, nebylo-li tu testamentu, byl-li testament neplatný aneb zrušen neb nenastoupilo-li uvázání se podle testamentu v dědictví, nastupovala posloupnost po zákonu.⁴⁾

Obnovené zř. přijímá definici starého kšaftu, která neshoduje se s definicí římského práva. Uvedli jsme ji již dříve. Nečiní tudíž ani O. zř. rozdílu mezi testamentem a odkazem, ale kšaft podle O. zř. je právním jednáním jednostranným. Pořizující může již kšaft volně zrušiti, aniž by si toto právo musel zvláště vyhrazovati.⁵⁾

O testujícím se pouze praví: že má při rozumu zdravém býti.⁶⁾ O obdařeném neobsahuje O. zř. zvláštních předpisů.⁷⁾ Co do formy rozenává se testament řádný a mimořádný. Řádný je opět soukromý a veřejný.

U soukromého testamentu zrušen byl mocný list královský.⁸⁾ Testament soukromý může testující sám psáti nebo dáti si ho napsati a potvrditi. K testamentu musí býti přitisknuty pečeti tři neb čtyř pánů neb rytířů. Svědci tito musí býti buď ústně neb písemně

²⁾ to konstatoval již Voel a Kadlec.

³⁾ O. Z. čl. O 1, násl.;

⁴⁾ O. Z. čl. O 29;

⁵⁾ O. Z. čl. O 9;

⁶⁾ čl. O 3;

⁷⁾ doplňují je Deklaratorie li 5;

⁸⁾ čl. O 3;

zvláště vyzváni a musí zároveň pečeti přitisknouti.⁹⁾ Mezi svědky mohou býti i osoby nižších stavů. Pak ale vyžaduje se, aby jich bylo pět a postačí, je-li mezi nimi jen jedna osoba rytířem neb pánem:

Testament veřejný dál se tím způsobem, že testující dal zapsati testament deskami, ať již prohlásil svoji vůli před úředníky ústně a nebo složil svůj testament u úřadu desk zemských.¹⁰⁾

Pokud se týče movitostí, které mohly býti před O. zř. odkázány prostým listem bez ohledu na cenu těchto svršků, byť i měly daleko větší cenu, než pozemky pořizujícího, ustanovilo O. zř., že mohou býti svršky odkázány buď ústně neb před dvěma svědky pouze do výše 500 kop míšenských. Jinak musel odkaz býti zapsán do zemských desk.¹¹⁾

Mimořádné testamentsy O. zř. zná v době morové rány, testament vojenský a testament osob, „které by v moci cizí zůstávaly“, t. j. vězňů a zajatců.¹²⁾ Testamentsy tyto mohly býti vykonány buď ústně neb písemně před dvěma osobami mužskými neb ženskými. Musí býti složeny a ohlášeny do 6 týdnů u desk zemských a mohou býti naříkány do let zemských.

Zůstane-li takto kšaftující na živu, pomíjí platnost tohoto kšaftu do roka, kdy pomínul důvod zřízení mimořádného testamentu.¹³⁾

Deklaratoriemí předepsána byla forma publikování testamentů zápisem do desk.¹⁴⁾ Byly proto zřízeny v polovině 17. stol. zvláštní kvaterny kšaftů.

Obnovené zřízení zavedlo, jak výše uvedeno, nový pojem pro společenství statků. Přece však zůstalo ještě dosti předpisů i v O. zř. ze starého českého práva. Neboť O. Zř. v dědickém právu nezměnilo zásadu, že zákonnou posloupností nenastává universální succe. Dědic ručí za dluhy pozůstalosti jen, pokud stačí jmění zůstavitelovo.¹⁵⁾

Po zákonu nastupovala posloupnost podle Obnoveného zřízení ze dvou delačních důvodů: příbuzenství a manželství.

Mezi příbuznými rozeznává 3 třídy: descendenty, ascendenty, bočné příbuzné. Jest to známý systém, který se uplatňoval v jiných zemích.¹⁶⁾ V prvních dvou třídách rozeznávají jest posloupnost po mužích a po ženách a kromě toho posloupnost v nemovitostech a movitostech.

V první třídě descendentů nastupuje se následujícím způsobem: Jde-li o posloupnost po otcích, nastupují synové a vnuci atd.¹⁷⁾ Dcery

⁹⁾ čl. O 3, 4, srov. Dekl. li 1, 2;

¹⁰⁾ čl. O 5, Dekl. li 8;

¹¹⁾ čl. O 6;

¹²⁾ čl. O 18, Dekl. li 10;

¹³⁾ čl. O 20;

¹⁴⁾ čl. li 10;

¹⁵⁾ čl. O 47 v něm. tekstu: so weit sich dess Verstorbenen Gut erstreckt....

¹⁶⁾ srov. Hübner³, l. c. 638;

a vnučky mají nárok na vybytí věnem.¹⁸⁾ Není-li tu synů nastupují dcery, po případě vnučky, dcery to, jak po synech, tak i po dcerách zůstavitelových.¹⁹⁾

Jde-li o posloupnost po matce, jest třeba líšiti posloupnost v majetek nemovitý a movitý matky. Nemovitý majetek spadá na syny, po případě na vnuky její. Není-li tu těchto spadá na dcery, po případě na vnučky její, ať jsou to dcery jejích synů nebo dcer.²⁰⁾ Movité jmění spadá naproti tomu na syny a dcery, po případě na jejich děti bez rozdílu.²¹⁾

V této třídě dědí stejně vzdálení podle hlav (in capita), mezi vzdálenějšími rozhoduje ins representationis.²²⁾

Ve druhé třídě, která je nazvána linií nahoru vstupující, nastupuje se následujícím způsobem:

Měl-li zůstavitel (syn) jen movité jmění nastupuje otec, matka,²³⁾ bratr, sestra plnorodí i polorodí, po případě i jejich děti.²⁴⁾ Měl-li zůstavitel nemovitosti, tu spadá jmění především na otce, na bratry a sice jen plnorodé a jejich syny. Není-li těchto osob, nemovitosti jdou na matku, sestry a dcery plnorodých bratrů zůstavitelových, při čemž konkurují s nimi plnorodí bratři a sestry, po příp. jejich děti.²⁵⁾ Jsou-li tu obě skupiny těchto osob a obsahuje-li jmění zůstavitelovo i movitost i nemovitost, pak nastává dělení tak, že první skupina obdrží dvě třetiny movitostí, druhá skupina jednu třetinu. Není-li tu ovšem prvé skupiny, obdrží druhá skupina s nemovitostmi i movitostí.²⁶⁾

Jde-li o zůstavitele ženského rodu (o dceru), pak nastává tento způsob: byly-li zanechány nemovitosti, pak nastupují tytéž osoby, které nastupovaly po mužském zůstaviteli jen s tím, že tu polorodí bratři jsou na roveň postaveni plnorodým.²⁷⁾ Měla-li dcera movitostí, nastupuje posloupnost podobně, jak nahoře bylo zmíněno.²⁸⁾

Také v této skupině uplatňuje se právo representační mezi vzdálenějšími příbuznými.²⁹⁾

Ve třetí třídě nastupují všichni boční příbuzní až do 10. stupně inkusive. Nečiní se rozdílu, je-li zůstavitel muž či žena a zanechal-li movitostí či nemovitostí.³⁰⁾

Konečně jako další delační důvod uznáno manželství. Nevstoupí-li v působnost manželské smlouvy, má manžel nárok dědický. Podmínkou jest, že manžel zemřelý byl bohat („umřel dosti bohatý“) a druhý manžel je chudý,³¹⁾ a že mezi nimi bylo honestum

¹⁷⁾ O. Zř. čl. O 32, Dekl. Kk. 4—6.

¹⁸⁾ O. Zř. čl. O 25, 33; P 17, 20; Dekl. Kk. 4—6; Gg 9; Ji 23;

¹⁹⁾ O. Zř. čl. O 32, Dekl. Kk. 7—9;

²⁰⁾ O. Zř. čl. O 34, Dekl. Kk. 10;

²¹⁾ Dekl. Kk. 11;

²²⁾ Dekl. Kk. 6, 9, 11;

²³⁾ srov. Czyhlarz, l. c. 129 p. 10;

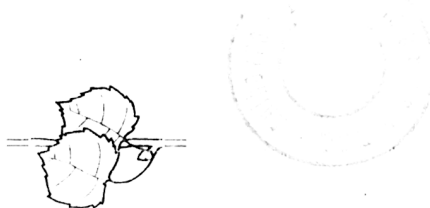
²⁴⁾ Dekl. Kk 20;

²⁵⁾ O. Zř. čl. 35; Dekl. Kk 14—17;

²⁶⁾ Dekl. Kk 20—22;

matrimonium.²⁷⁾ Díl manželův je vždy jednou čtvrtinou pozůstalosti a konkuruje se všemi třídami. Počet dětí tu nerozhoduje. Není-li tu žádných příbuzných, pak rovněž připadá manželůvi jen čtvrtina a ostatní tři čtvrtiny připadají fisku.³³⁾

Obnovené zřízení zná i povinný díl příbuzných a to descendentů.³⁴⁾ Deklaratorie připojily i ustanovení o povinném dílu ascendentů.³⁵⁾ Synové mají nárok na polovinu nemovitostí i movitostí. O druhém dílu nemovitostí může otec pořídit tím způsobem, že je rozdělí mezi syny buď rovným neb nerovným dílem neb je přikáže jen jednomu synu. Může tyto nemovitosti také do jedné šestiny obtížiti odkazy. O druhé polovině movitostí může volně pořídit. Zůstaly-li jen dcery, činí jejich povinný díl podle jich počtu buď čtvrtinu neb třetinu pozůstalosti. Jsou-li tu dcery a synové, dcery mají nárok pouze na věno. Povinný díl ascendentů jest pro otce a děda třetina, pro matku a babu čtvrtina.

²⁷⁾ Dekl. Kk 24—26;

²⁸⁾ Dekl. Kk 27;

²⁹⁾ Dekl. Kk 21—27;

³⁰⁾ O. Zř. čl. O 31, 42, Dekl. Kk 35;

³¹⁾ O. Zř. čl. O, 48, 49;

³²⁾ Dekl. Kk 41;

³³⁾ O. Zř. čl. O 48, 49, 50, Dekl. Kk 37, 39, 40, 42;

³⁴⁾ čl. O 21 a násl.

³⁵⁾ čl. li 11, 21—28;